

spoznati, da vodi človeka nevidljiva roka skoz celo življenje, da je med duhovi, še v telesni ječi zapertimi, neka tajna zveza, da vidi duh skoz neko temno zagrinjalo dalje, kakor mi mislimo, da tako imenovani spomin, na kterega verujejo priprosti ljudje preveč, izobraženi sploh premalo, ni ravno reč čisto prazna. Če spoznamo to, ne bomo pripisovali naključbi dogodb nam nerazumljivih.“

Častnik oberne besedo na druge reči; beseda je dala besedo; prišli smo v Postojno. — V prihodnjem pismu ti bom popisal pot od tod do Ljubljane, danes dosti; popisal sem ves papir, zunaj tuli strašna burja, persti mi zmerzujejo, ura bije polnoči. Z Bogom!

Tvoj

svak

France Češnarjev.

Na stricovem domu.

(Dalje.)

Popoldan sva ostala z Mino sama domá, vsi drugi so šli h keršanskemu nauku. Toliko časa, da je Mina zunaj pospravila, sem bil sam v hiši za pečo in sem prebiral „Svetina“; pa se mi ni veliko ljubilo, ker sem ga bil že tolikokrat prebral, da sem ga že skoraj iz glave znal. Ko pride Mina, sem jo pregovoril, da sva „zajca“ lovila. Ali ona je znala slabo loviti, jaz sem pa njo precej ujel, to se je pa Mini za malo zdelo; toraj sva spet pustila zajca in pse. Jaz sem se ulegel po peči in sem mislil, kdo bi bil tega kriv, da v stricovi hiši več tako prijetno ni, kot je bilo včasih. Ali so stric sami, ali Marička, ali kdo drugi? Mino sem slišal večkrat zdihniti, toraj pomolim glavo s peči in jo poprašam:

„Mina! kaj pa ti je, da se tako deržiš?“

„„E, saj ni, da bi moral ti vse vediti. — Tudi si še preotročji, da bi vse zastopil.““

„Mina! povej mi vsaj, kaj je Marički, da se vedno bolj na jok kot na smeh derži. Ti gotovo veš, zakaj da so stric proti nji tako ostri, zakaj ni smela sinoč z nami in zakaj je morala danes s stricom k prvi maši?“

„„Kaj pa, da vem!““ Te besede je Mina bolj zdihnila, kot izgovorila.

Ta zdihlej je bil olje v ogenj moje radovednosti. Kot bi trenil, sem bil iz za peči in sem sedel pri Mini.

„Minca! kaj ne, da mi boš povedala, saj nisem več tako otročji, kot ti znabiti misliš“.

Mina misli nekaj časa in gleda pred se na tla, potem mi pravi: „Vidiš, vsega tega je kriv Kamnarjev Pavle“.

Jaz jo debelo pogledam in začudivši se ponavljam njene zadnje besede: Kamnarjev Pavle!

„Ja, sam on in nihče drugi! Kaj ne, da se ti to čudno zdi, pa je vendar le res. Vidiš, to je bilo pa takole. Tisto nedeljo po svetem Andreju gre tvoj stric po južini h Kamnarju, ker Kamnar je Andrej, in kakor imajo že od nekdanj navado, hodijo sosedi eden drugega vezovat. Tudi Marička bi bila imela na večer za očetom iti; reva se res napravi in ravno hoče iti, kar prirohní tvoj stric domú. Saj sem vendar že čez trideset let pri tej hiši, ali tako razkačenega ga vendar še nisem vidila. Najpred se je znosil nad Maričko, netegoma se je morala razpraviti in še iz hiše ni smela iti. Z Jakatom sva htela miriti, pa bolj ko sva ga pogovarjala, hujše je noril. In pri vsem tem še ni bilo iz njega spraviti, kaj ga je tako zdrazilo. Meni celo noč ni dalo mirú; na vse zgodaj sem že šla k Mejaču, ker sem vedila, da je bil tudi on zraven, in Mejaška mi je razložila, kaj da so imeli. Drušinja je bila prav vesela, posebno naš je bil prav židane volje. Pogovarjajo se od mnogo reči, beseda dá besedo, govorica pride tudi na Maričko. Kamnar začne bolj od strani in po ovinkih snubiti Maričko za svojega Pavleta. Pa komaj naš čuti, kam pès taco molí, ga zgrabi jeza, pravijo, da bi bil celo v Kamnarja skočil, ko bi ne bili drugi možjé branili. Vidiš od tistega večera ni več mirú ne veselja v naši hiši; jaz sama ne vem, kaj bo iz tega. Nar bolj se mi še smili Marička, le poglej, kako prepadeno revše okoli hodi, saj ni skoraj več za spoznati; kedar jo pogledam, pridejo mi solze v oči“.

„Pa zakaj se branijo stric vzeti Pavleta za zeta, saj je vendar Pavle nar zalíši in nar pridniši fant v fari, in Kamnarjeva hiša je ena nar terdnejših“.

Ravno to je, Pavle ni Kamnarjev sin, on ga je le za svojega vzel“.

„Čigav je toraj?“

„Sam Bog vé, ljudje pravijo, da so ga cigani pustili“.

„Cigani! kaj govoriš Mina?“

„Cigani, cigani! Oh nikoli ne bom pozabila tistega jutra, saj še sama prav ne vem, koliko je že od tistega časa, mora že biti čez dvajset let, takrat je bila še tvoja ranjca teta živa. Bilo je na svetega Petra dan. Me dve sve se ravno napravljale, da bi se peljale k svetemu Petru, ker veš, da je bila ranjca iz šempeterske fare domá. Me dve se ravno napravljave, kar priteče Kamnarica v eni sapi k nam. Komaj da je mogla spregovoriti: Pojte, pojte — pogledjte! Preplašene greve za njo, pred Kamnarjevo hišo je stalo veliko ljudi, ki so ogledovali dete, ki je bilo znabiti leto staro. Ko je namreč Kamnar živini pokladal, se mu je zdelo, kot bi v svislih nekaj stokalo; skonca sam sebi ni verjel, ali stokanje je bilo vedno glasnejše in nazadnje je razložil popolnoma otročji vek. Gre tedaj gledat in najde

v slami v umazane in stergane cunje zavito dete. Nihče ni vedil, čigav bi bil otrok in kako je prišel v Kamnarjeve svisli. Med drugimi babami pride tudi Hostarica. Ta komaj otroka pogleda, pa zavpije: to je ciganski otrok, le pogledjte svitile černe lase in černe oči. Vsi so dali Hostarici prav, vsak se je čudil, kako da mu ni to prec na misel prišlo; zdaj so se vsi domislili, da so se pretečeni teden cigani po naših gozdih klatili. Kamnarja takrat še nista imela svojih otrok. Kamnarici je to dete tako dopadlo, da je moža pregovorila, da ga je vzel za svojega. Ker niso vedili ali je otrok že kerščen ali ne, so ga kerstili še tisti dan, dali so mu ime Pavle; tako je htela Kamnarica, ker so ga na ta dan našli“.

„Fantek je bil vedno zdrav in je rastel prav hitro v veselje Kamnarjevih. Bil je prav priljuden, ubogljiv in priden, vse ga je rado imelo. Večkrat sem rekla Kamnarici: Lej, kako ti Bog povračuje dobro delo, fant je pravi božji žegen pri hiši. V družino družih otrok ni nikoli posebno rad zahajal, posebno ko je zvedil, da ni Kamnar njegov oče. Otroci so se namreč pri igri nekaj sperli in eden mu pravi: cigan! Ves objokan je prišel domú, komaj sta ga Kamnarja potolažila. Od tistega časa se je na paši naj rajši ločil od družih. Ker ni imel druge tovaršije, je piskal na piščalko, katero mu je dal slepi Pavlač; saj si menda tudi ti poznal tistega berača, ki je predlansko pomlad na Kovačevem podu umerl. To piščalko je nosil vedno s seboj, pa kako ti je znal tudi fant piskati! Kar vse ga je poslušalo in vendar se ni nikjer učil, prav sam od sebe. Po zimi je hodil h kaplanu, se je naučil brati in pisati in gospod Janez ga nikoli niso mogli prehvaliti, kako prebrisane glave da je“.

„Ko so šli gospod Janez od nas, so mu dali v spomin lepe gosli, ker so vidili, da ima Pavle veliko veselja do muzike. Teh gosel ni djal skor nikoli iz rok, bodi si na produ, na paši ali v gozdu, povsod so ga spremljevale, in zdaj ko je za pastirja že davno odrastel, gode poletne večera na vertu. Neizrečeno lepo zna, še vse bolj kot stari Godež; človeku se res kar serce taja, če ga posluša. Hostarica mi je večkrat rekla, da zdaj je prepričana, da je Pavle ciganske kerví, ker samo ciganom je prirojeno, da znajo sami od sebe tako gosti. In jaz sama bi skor mislila, da je res tako.“

Mina je zdaj prenehala, cel čas sem jo zvesto in verno poslušal, cel čas nisem odtegnil oči od njenih ust, še le ko sem vidil, da je popolnoma umolknila, sem jo hotel poprašati bolj natanjko za to in uno reč, pa nisva imela več časa, ker so ljudje že iz cerkve prišli.

Vsedel sem se spet za peč. Vse kar mi je Mina pravila, sem v duhu še enkrat ponavljal. Zdaj se mi je pač razjasnila marsikaka reč, katero sem te dni vidil in slišal v stricovi hiši, zdaj sem vedil, kaj je vzrok Maričkine otožnosti in stricove nevolje. Pavle — cigan! te misli se nikakor nisem mogel odkrižati; vse kar sem kdaj od ciganov slišal ali bral, mi je rojilo po glavi. Moja stara mati so mi

časih pravili, da so pravi cigani iz Egipta doma, da je to od Boga zaveržen rod, ker ni htel sprejeti matere božje, ko je bežala z božjim detetom pred grozovitim Herodom. Zato so prekleti in vsak se mora sedem let klatiti križem sveta. Zmislil sem se tistih ciganov, ki so nekega jesenskega večera na Savskemrodu kuhali in plesali; danes sem se spomnil tudi tiste blede ciganske deklice s plamečimi črnimi očmi, kateri sem dal nekdanj polno canjico rudečih jagod. Bilo je poletni popoldan; razun mene ni bilo žive duše doma, vsi drugi so bili v senožetih. Na hišnem pragu sem ravno sedel in zobal okusne jagode, kar zagledam, da je tropa ciganov zavila po stegnah proti našemu kozelcu. Hitro skočim v vežo in zapahnem vežne vrata. Cigani so res prišli do hiše, možje so šli po cesti naprej v vas in tudi babe in otroci so šli za njimi, ko so vidili, da je vse zaperto.

Ko so se vsi zgubili po vasi in nisem nobenega več vidil, odprem spet vrata in se vsedem na prag, kar naenkrat stoji pred menó cigansko dekle kakih dvanajst let staro. Bila je bosa; raztergana obleka ji je segala komaj do kolena, le lasje so bili lepó v dve kiti spleteni, ki ste ji po plečih mahale. Lica je bila prepadenega, menda je bila bolna, ali oči so se ji svetile kot živi ogenj. Ko sva se z očmi ujela, sam ne vem, kaj mi je bilo: neka neumna plahota me je obšla, htel sem spet zapreti vrata; ko pa vidim, da se dekle ne gane z mesta, obstojim na pragu in tako sva se gledala molcé, ali njenega bistrega pogleda nisem mogel dolgo zderžati. Ko spet povzdignem oči, vidim kako poželjivo pogleduje moje jagode, nisem se dolgo premišljeval, polno canjico jej podam. Ona se rahlo nasmehljá, seže v nedrije, mi stisne v roke lesen križec in odide. Dolgo sem še gledal za njo; tako dolgo, da je zginila za bližnjimi hišami. Potem se mi je celo noč sanjalo od mlade ciganke. Tisti križec sem hranil nekoliko časa; ko sem ga pa pozneje materi pokazal in jim povedal, kdo mi ga je dal, so ga vergli v ogenj. Potem nisem mislil več na križec ne na ciganko, ali današnja Minina povest mi jo je spet živo pripeljala pred oči.

V Pavleta in v cigane sem se tako zamislil, da nisem vedil, kdaj se je storila noč in kdaj so luč naredili; še le stricov glas me je zbudil iz mojih sanj, ko so me po imenu poklicali in mi veleli, da bi jim iz „drobtinc“ kaj bral. Vsedem se in začnem brati, kar so mi stric odkazali, ne vem kaj da je bilo, ker moje misli so bile še vedno drugod; verste so se jele gibati in čerke so mi plesale pred očmi, večkrat sem moral obstati ali pa sem preskočil versto.

„Kaj pa ti je danes, da ne znaš brati, ali si pijan ali kali?“ s temi besedami mi vzamejo stric bukve iz rok in sami berejo naprej. Ali kakor se mi je zdelo, tudi njim ni šlo branje nič kaj od rok. Kmaló so položili bukve spet na polico in šli od doma, kar se nam je vsem čudno zdelo, ker to sicer ni bila njih navada; v veži so še rekli Mini, da njih z večerjo ni treba čakati. Mi drugi smo tihó se-

deli vsak v svojem kotu, nobenemu se ni ljubilo govoriti; drugega se ni slišalo, kot tiktak stare ure, zunaj je pa sultan glasno lajal okoli hiše.

Dolgočasno so se vlekli dnevi eden za drugim; ne ene prav vesele ure ni bilo, toraj mi je bilo prav ljubo, da so šle vakance h koncu. Starega leta dan po južini so se stric nekam peljali. Sicer so me vselej sebó vzeli, danes mi pa niso rekli besede in jaz se nisem htel siliti, ker sem vedil, da niso dobre volje. Ko se odpeljejo, se jaz napravim in grem na Savski prod, da bi mi popoldan poprej minul. Bilo je sicer merzlo; ali hoja me je toliko ugrela, da bi tudi hujega mraza ne bil porajtal. Sneg je ležal na debelo; brinovi germi, ki pogosto rasejo po produ, so le veršičke molili iz snežne odeje. Burja je bila sneg toliko sterčila, da me je deržal, in tudi struge, ktere je bila zadnja povodenj po produ napravila, so bile do terdnega zamernjene. Okoli strug je raslo verbovo germovje, bolj proti Savi pa so stale lepe jelše z visocimi topoli namešane; od germovja in od drevés je viselo dolgo ivje, ki se je lesketalo v večernem solncu. Prišel sem noter do Save, bila je sicer majhna, ali veliko bolj zelena, kot po letu in čista kot ribje okó.

Vse je bilo tiho, le vrane, ki so unkraj Save ob cesti letale, so se oglašale včasih s svojim kra-kra in od nasprotnega mlina se je slišalo ropotanje in klepetanje koles. Na dnu so stale s snegom ogernjene Kamniške in gorenske planine, ktere je zahajajoče solnce obsevalo z rudečim svitom. To me je opomnilo, da bo treba iti proti domu. Precej hitro sem korakal po zmerznjenem snegu med verbovjem, kar zaslišim stopnje po snegu; prav dobro sem tudi razložil, da se mu je časih sneg uderl pod nogami, viditi ga pa še nisem mogel. Stopnje so se hitro bližale, tudi germovje se je jelo gibati in pred menó stoji — Kamnarjev Pavle.

Pavle je bil gotovo najzališi fant na celem Posavju. Zraščen je bil kot jelka, zraven lahek in gibčen kot jelen. Černe kodraste lasé je nosil nekoliko dalje, kot je bila sicer navada pri kmečkih fantih in černe berkice, ktere so ravno dobro poganjati jele, so se prav dobro podajale k resnemu obrazu. V vsem je bil prav podoben tistemu rimskemu vojaku, ki je v naši cerkvi pri božjem grobu na desni strani za stražo stal, kateri je meni v mladostnih letih tolkanj dopadel, da bi ga bil lahko celo uro neprenehoma gledal.

Ko je danes tako neutegoma pred menó stal, sem se ga nekoliko ustrašil, ne da bi se ga bil bal; ali nekako neznano čutje me je spreletelo, da me je serce zbolelo — spomnil sem se Maričke.

Ko se nekaj časa tiho gledava, me on nagovori:

„Ali si se me ustrašil?“

Jaz odmajem z glavo.

„Kako, da hodiš tù po produ zdaj na večer prav sam?“

„„Domá mi je bilo dolgčas, sem pa šel proti Savi. Zdaj bo pa že kmalo noč, moram iti proti domu, da ne bodo skerbeli, kje da sem.““

„Saj grem jaz tudi, pojva skup!“

Molčé greva naprej, meni je bilo nekam čudno pri sercu; ne da bi me bilo groza spremljevalca — ali znebil bi se ga bil vendar rad.

„Zakaj pa ne prideš te praznike nič k nam v vas, kaj smo se ti tako zamerili, saj druge leta si rad prišel?“ Nisem vedil, kaj bi bil na to odgovoril, Pavle pa nadaljuje: „Pa kaj te bom upraševal, saj dobro vem, zakaj te ni. Jeli da so ti stric prepovedali k nam hoditi?“

„„Stric mi niso ničesar prepovedali.““

Pavle me prime zdaj za roko in pravi: „Saj sva bila menda zmiraj prijatla in, če imaš Maričko le količkaj rad, tako mi povej, kaj se je godilo v vaši hiši, kar si ti domá.“

„„Stric niso nikoli ne tebe, ne vaše hiše v misel vzeli; to pa vem, da ste v kregu, Mina mi je vse povedala.““

„Kaj pa Marička?“

„„Marička se mi smili, skor zmiraj je objokana; kar sem jaz tukaj, ji stric še niso dali dobre besede.““

„Stopiva tukaj v kraj, nočem da bi naju kdo vidil. Tudi te prosim, nikar ne pravi nobenemu, da sva bila skup, posebno domá ne, nar manj pa stricu.“

„„Tu je moja desna roka, od mene nihče ne bo nič zvedil. Ali tudi Marički ne smem povedati?““

„O, Marički le vse povej, zato te še prosim; toda tako, da nihče slišal ne bo; povej ji tudi, da jo lepo pozdravljam in da naj stopi jutre, če pojde k sveti maši, k šomaštrovim dekletam, jaz jo bom ondi čakal.“

„„Že dobro! Lahko noč!““

„Lahko noč!“

On je zavil v stran, jaz sem šel naravnost proti domu. Strica še ni bilo domá. V hiši ste sedele Mina in Marička; jaz pokleknem zraven Maričke k peči na klop in si grejem oterpnjene roké. Ko gre Mina iz hiše, nagnem glavo proti Marički in jo tiho poprašam: „Ali uganeš, s kom sem govoril?“ Ona me bistro pogleda, pa ko bi trenil, ji šine kri v obraz, da sem mislil, da ji bo glavo razneslo. „Kaj me boš tako gledala, saj vem vse. Pavle te prav lepo pozdravlja in jutri pred mašo se oglasi malo pri šomaštrovih.“

„„Za božjo voljo te prosim, nikar ne jemlji pred stricom Pavleta v misel, tudi Mini ni treba praviti, da si ž njim govoril.““

„Kaj še! Saj vendar nisem več otrok!“

„Ona me objame in kušne na lice, potem sva še dolgo govorila. Na tanko sem ji moral povedati, kako sem Pavleta dobil in kaj sva

govorila, tudi ona mi je pravila veliko reči, katerih še popolnoma razumel nisem, torej sem jih kmalo pozabil.

Pozno na večer so se pripeljali stric. Še toliko smo počakali, da je Jaka djal konja v hlev, potem smo šli kadit in škropit okoli hiše, kot na sveti večer.

Starega leta dan sem te praznike zadnjikrat spal v stricovi hiši, ker drugi dan me je Jaka spet tiral proti šolskim klopém.

Novega leta dan po maši sem imel velik opravke. Blížali so se sv. trije kralji, bilo je treba nove letnice, novih križev in novih čerk. Sicer so se mi smilile lepe čerke, ktere sem lansko leto, s tolikim trudom zmalal, lahko bi jih bil pustil in bi bil samo letnico popravil, ali jaz jim nisem mogel pomagati, moja tenka vest mi kaj tacega ni pripustila. Vse je moralo biti pobrisano. Preden so bile nove čerke napravljene, je prešel celi dopoldan, ker vsaka deska po celem stricovem pohištvu, ki je bila kakim vratom podobna, je morala nositi čerke sv. treh kraljev. Veliko truda mi je prizadjala čerka *M*, bodi si da sem bil res bolj okoren memo družih let, bodi si da se je moj estetični okus med letom toliko ogladil, da mi ni bila kmalo vsaka všeč. Tudi križi so mi nagajali dolgo, preden sem jih pripravil, da so lepo po koncu stali.

Po južini se poslovim od vseh, vsedemo se na dvoje sani: perve se odpeljejo proti cerkvi, na drugih pa derčiva z Jakatom proti beli Ljubljani.

(Konec prihodnjic.)

Pomenki o domačih rečéh.

Narodno gledišče Varaždinsko.

Dne 18. jan. se je igralo v našem gledišču pervikrat to zimo, in sicer v našem jeziku. Za celo mesto je bil vesel dan, ker ni se čula na gledišnem odru horvaška beseda že od leta 1848, to je celih 11 let. Po tako dolgem postu je lahko razumeti, da so ljudje vreli skupaj, kakor bučele pred panjem. Da bi bilo gledišče za polovico večje, ne bili bi mogli najti prostora vsi, ki so želeli. V nedeljo zvečer so začeli izdajati liste za sedeže v gledišču, in drugo jutro ob devetih ni bilo več mogoče ne enega dobiti, če bi ga bil plačal s cekinom. Ljudje so se serdili, in nedolžni prodajavci so imeli dosti križa ž njimi. Akoravno je bil začetek še le ob sedmih, smo šli vendarle že ob šestih noter, ali pomagalo nam ni nič: vsi boljši prostori so bili natlačeni, tako da smo morali terpeti tako gnječo, kot nikoli in to v oddaljenih zadnjih kotih. Terpeli smo prav za prav le mi možaki, ker sedeži so bili le za gospé, kjer jih drugega nič ni mučilo, kakor vročina; to pa, mislim, so le čutile, kedar je igra prenehala, ker sicer je vse mislilo in živelo le z igravci. Možje, ki so se bili zbrali v ta namen, da bi nas razveselovali pred pustom in v postu, so upali sicer prvo igro že 8. jan. spr-

